

Рецензія на монографію

АННЄНКОВА Н. Г. ВЕРСТАТОБУДУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СРР НА ЕТАПІ ВІДТВОРЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ РЕСПУБЛІКИ В 1920-х – 1930-х роках : монографія / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки ; наук. ред. В.А. Вергунов. Харків, 2019. 492 с.

На сьогоднішній день питання промислового розвитку України є одним з найбільш актуальних питань, яке приковує до себе увагу різних верств населення. Одним із найбільш яскравих маркерів індустріальних зрушень у народному господарстві держави є розвиток її машинобудівного комплексу. Ця сфера є виробником засобів виробництва як для своїх потреб, так і для потреб інших галузей. При цьому, в силу цієї своєї об'єктивно сформованої профільної суміжності, вона стає одним з найбільших споживачів науково-технічних знань. Саме ефективне втілення тих знань у продукції машинобудування надає можливість вітчизняній промисловості надбати своїм товарам конкурентоспроможності на міжнародних ринках та забезпечити сучасними засобами виробництва всі галузі української індустрії. Отже, через здібність трансформації власної наукоємності в кількісно-якісні показники роботи інших секторів виробництва, ступінь розвитку машинобудівної галузі стає лакмусовим папірцем як успіхів, так і проблем науково-технічного розвитку країни в цілому.

Одним з найважливіших сегментів машинобудівного комплексу є верстатобудування, що являє собою особливий вид відповідної діяльності, спрямований на задоволення потреб у засобах виробництва самого машинобудування. Вказана специфіка обумовлена тим, що потрібний технічний рівень машинобудівних виробів може бути досягнутий лише за умови, коли середній технічний рівень усіх засобів, задіяних в їх виготовленні, буде вищим. Тобто, верстатобудування вимагає випереджаючого розвитку свого науково-технічного потенціалу, оскільки, через указану закономірність,

від цього прямо залежить складність завдань, можливих до самостійного вирішення вітчизняним машинобудівним комплексом, а звідси – ступінь ефективності функціонування економіки України в цілому. Важливість приведеного аспекту робить перманентно актуальним моніторинг усіх складових галузевого науково-технічного потенціалу для своєчасного вживання заходів із його збереження в оптимальному стані. Проте, через відсутність системного вивчення досвіду впроваджених на оптимізацію науково-технічного потенціалу верстатобудування дій попередніх поколінь на сьогодні бракує потрібного перевіреного комплексу критеріїв оцінок останнього. Даний момент надає актуальності відповідним історичним дослідженням, результати яких, завдяки незмінності принципів відбуття причинно-наслідкових зв'язків, здатні отримувати екстраполяційні здібності.

Однією з таких історичних розвідок є монографія Н.Г. Анненкової «Верстатобудування Української СРР на етапі відтворення науково-технічного потенціалу машинобудівного комплексу республіки в 1920-х – 1930-х роках». Роботу присвячено дослідженню розвитку сфери виробництва металорізальних верстатів як галузі з продукування засобів основного в обраних хронологічних межах способу обробки матеріалів у машинобудуванні внаслідок повсюдного витискування в конструкціях машин металами деревини. Відповідно, на розглянутому етапі соціально-економічного прогресу верстатобудування відіграло ключову роль в індустріалізації економіки країни. Це сприяло максимально широкому прояву закономірностей впливу обраних шляхів галузевого розвитку на розвиток усього машинобудівного комплексу республіки, виявлення яких і стає найбільшим здобутком монографії.

Досить ретельно проведений у представленій науковій праці історіографічний аналіз досліджуваної проблеми показав недостатню увагу до неї з боку істориків науково-технічного розвитку, зумовлену як специфікою опосередкованого застосування металорізального устаткування в загальному ряду машин, через котрі відбувається суспільна візуалізація індустріального розвитку, так і невеликою за абсолютними розмірами організаційною

структурою із виготовлення верстатного обладнання. Указаний брак історіографічного матеріалу був компенсований залученням широкого спектру історичних джерел, серед яких присутні опубліковані й неопубліковані документи центральних і обласних архівних установ України, Харківського історичного музею, державні нормативні акти та зібрання офіційних відомостей, статистичні збірники, наукові праці вчених-верстатобудівників та профільні періодичні видання. Такий підхід надав можливість всебічно проаналізувати і комплексно оцінити науково-технічний потенціал верстатобудування Української СРР у період, означений обраними хронологічними рамками. Об'єктивність набутих науковою працею оцінок досягнута завдяки приділеній у ній значній увазі теоретико-методологічним засадам і принципам, що дозволило з високим ступенем неупередженості і достовірності дослідити поставлену проблему.

Однією з сильних сторін монографії є доволі цікаве відображення процесу зародження верстатобудівної галузі на українських теренах Російської імперії, характер якого наклав свій відбиток на весь подальший розвиток цієї сфери в Україні, у тому числі й впродовж досліджуваного періоду. В роботі показано, що створення основних осередків верстатобудування в Харківській, Одеській і Київській областях в епоху соціалістичної індустріалізації мало історичне підґрунтя, оскільки саме в цих регіонах було започатковано випуск верстатобудівної продукції ще наприкінці XIX ст. Оригінальний підхід авторки при визначенні етапів розвитку вітчизняного верстатобудування дозволив більш повно встановити спектр чинників впливу на ходу процесу формування і використання науково-технічного потенціалу досліджуваної галузі та надав можливість з'ясувати причини укладання попереднього хибного історичного погляду на його динаміку в країні.

Представляється важливим, що в монографії Н.Г. Анненкової встановлені параметри, які дозволяють провести поглиблений ретроспективний аналіз усіх складових галузевого науково-технічного потенціалу, чим досягнуто високий ступінь екстраполяції отриманих результатів дослідження. Додатковий інтерес

викликає висвітлення до того невідомих моментів у діяльності адміністративного персоналу, вчених та інженерів вітчизняної верстатобудівної сфери 1920-х – 1930-х років.

Представлена монографія є цілісною і завершеною науковою працею і буде з зацікавленістю сприйнята вченими історичного, економічного та машинобудівного фахів. Дана праця рекомендована для дослідників історії науково-технічного розвитку, інженерно-технічних спеціалістів усіх галузей машинобудування, фахівців з економіки та організації виробництва, студентів вищих та середніх технічних навчальних закладів.

**Доктор історичних наук,
старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник
сектору наукової бібліографії та
біографістики Національної
наукової сільськогосподарської
бібліотеки НААН**

Р.В. БЕЙ